Raad
voor de leefomgeving
en infrastructuur

JAARVERSLAG 2017

Raad voor de leefomgeving en infrastructuur

De Raad voor de leefomgeving en infrastructuur is in februari 2012 ingesteld met de publicatie van de Wet instelling Raad voor de leefomgeving en infrastructuur.

De Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) is het strategische adviescollege voor regering en parlement op het brede domein van duurzame ontwikkeling van de leefomgeving en infrastructuur. De raad is onafhankelijk en adviseert gevraagd en ongevraagd over vraagstukken voor de lange termijn. Met een integrale benadering en advisering op strategisch niveau, wil de raad bijdragen aan de verdieping en verbreding van het politieke en maatschappelijke debat en aan de kwaliteit van de besluitvorming.

De raad werkt met een werkprogramma en wordt ondersteund door het Rli-secretariaat.

Raad voor de leefomgeving en infrastructuur
Bezuidenhoutseweg 30
Postbus 20906
2500 EX Den Haag
info@rli.nl
www.rli.nl

April 2018

INHOUD

VOORWOORD 4

1 OVER DE RLI 5

2 ADVISERING 2017 7
Dichterbij en sneller 8
Grond voor gebiedsontwikkeling 10
Brede blik op erfgoed 12

3 OVERIGE PUBLICATIES EN ACTIVITEITEN 2017 14
Technologie op waarde schatten – een handreiking 15
Towards the 2030 Agenda and beyond – Conferentie European cooperation within a new citizens-science-policy interface 16
Energietransitie in de leefomgeving - Kennisnotitie 18

4 DOORWERKING VAN ADVISERING UIT EERDERE JAREN 19

5 EXTERNE RELATIES 23

6 SAMENSTELLING RAAD EN SECRETARIAAT IN 2017 27

VOORWOORD

Bij de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli) heeft 2017 voor gemengde gevoelens gezorgd. Het jaar werd overschaduwd door het overlijden van Lorike Hagdorn, sinds augustus 2016 raadslid van de Rli. Lorike was een zeer gedreven en enthousiaste collega. In oktober heeft zij helaas te vroeg afscheid van het leven moeten nemen. Wij zullen haar inbreng zeer missen.

In januari 2017 publiceerde de raad het advies 'Dichterbij en sneller', dat kon rekenen op een enthousiaste ontvangst door de minister. Dit advies was het laatste advies dat is gestart in de eerste zittingsperiode van de raad. De in 2016 gestarte tweede Raad voor de leefomgeving en infrastructuur bracht in 2017 ook de eerste adviezen van eigen hand uit: 'Grond voor gebiedsontwikkeling' en 'Brede blik op erfgoed'.

Naast deze adviezen bracht de Rli het rapport 'Technologie op waarde schatten' uit. Dit rapport biedt handreikingen om kansen van technologische innovaties beter te benutten en risico's te beperken. In oktober werd de jubileum jaarconferentie van de samenwerkende Europese adviesraden op het gebied van de duurzame leefomgeving georganiseerd. Deze tweedaagse conferentie, met een pre-conferentie voor jonge vertegenwoordigers uit negen Europese landen, was een groot succes.

Ten slotte stond 2017, ook voor de Rli, in het teken van de kabinetswisseling. Daarmee kwam een einde aan relatie met de bewindslieden waarmee in de vorige periode nauw is samengewerkt. Met de nieuwe bewindslieden in het domein van de fysieke leefomgeving werd kennisgemaakt. De raad ziet de samenwerking met hen met veel vertrouwen tegemoet.

De nieuwe verdeling van taken in het parlement betekent dat de fysieke leefomgeving, waarover de Rli adviseert, in redelijk vergelijkbare omvang is verspreid over vier departementen. De Rli ziet de komende jaren een belangrijke opgave voor zichzelf weggelegd bij het zoeken naar de optimale verbinding tussen deze domeinen bij het vinden van oplossingen voor de belangrijke duurzaamheidsopgaven.

ir. Jan Jaap de Graeff,
voorzitter

dr. R. Hillebrand,
algemeen secretaris

1

OVER DE RLI

Taak Rli

De Rli is een strategisch adviescollege voor regering en parlement op het brede domein van de duurzame ontwikkeling van de fysieke leefomgeving. De raad is onafhankelijk en adviseert gevraagd en ongevraagd over vraagstukken voor de lange termijn. De Rli houdt zich bezig met de (fysieke) beleidsterreinen van de Ministeries van Infrastructuur en Waterstaat (IenW), Economische Zaken en Klimaat (EZK) Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit en Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). De raad is op 10 februari 2012 bij wet ingesteld. De tweede zittingsperiode van de raad is van start gegaan op 1 augustus 2016. De Rli adviseert regering en parlement over beleidsvraagstukken op het gebied van wonen, ruimtelijke ordening, milieu, klimaat, water, landbouw, natuur, voedsel(kwaliteit), verkeer en vervoer, ruimtelijk-economische ontwikkeling, energie-infrastructuur en externe veiligheid.

Werkwijze

De raad wil met zijn strategische adviezen een agenderende, richtinggevende en voedende bijdrage leveren aan maatschappelijke discussies en politieke oordeelsvorming. Daarnaast wil de raad regering en parlement nieuwe handelingsperspectieven aanbieden. De raad doet dit door trends en ontwikkelingen te volgen en door maatschappelijke vraagstukken te signaleren en te agenderen. De adviezen zijn openbaar en komen in een open proces met adviesvragers en maatschappelijk betrokkenen tot stand. Het werkprogramma van de raad wordt vastgesteld door de ministers van IenW, EZK, LNV en BZK en de staatssecretaris van IenW.

Relatie met ministeries

Raad en secretariaat hebben regelmatig overleg met ambtenaren van de relevante ministeries. Voor elk advies wordt rond de vaststelling van de startnotitie en voor het uitbrengen van het advies een gesprek gevoerd met de betreffende directeur-generaal. De secretaris van de Rli neemt deel aan het Strategisch Directeuren Overleg van de Ministeries van IenW, BZK, EZK en LNV. In dit overleg wordt regelmatig gesproken over de programmering en de adviezen van de raad.

Financieel overzicht 2017	Begroting 2017 (x 1.000 euro)	Realisatie 2017 (x 1.000 euro)
Personeelskosten	2.724	2.493
Vergoedingen raadsleden	340	388
Adviezen	522	506
Totaal Rli	**3.586**	**3.337**

Werkprogramma

De raad heeft de ambitie met zijn adviezen bij te dragen aan oplossingen voor maatschappelijke problemen, waarmee de rijksoverheid wordt geconfronteerd.
In 2016 heeft de raad een beperkt werkprogramma opgesteld, omdat in dat jaar de zittingstermijn van de eerste raad afliep en die van de tweede raad begon. In februari 2017 is een actualisatie van het werkprogramma door minister Schultz van Haegen van Infrastructuur en Milieu aan het parlement aangeboden.

In 2017 is het werkprogramma voor 2018-2019 voorbereid. Het werkprogramma van de Rli wordt door de betrokken bewindslieden vastgesteld. Omdat ten tijde van het aanbieden van de begrotingsstukken aan de Tweede Kamer, de kabinetsformatie nog in volle gang was en nieuwe bewindslieden nog niet benoemd waren, is het uitbrengen van het werkprogramma 2018-2019 uitgesteld tot begin 2018.

Lees hier het werkprogramma 2017-2018 en de aanvulling op het werkprogramma

2

ADVISERING 2017

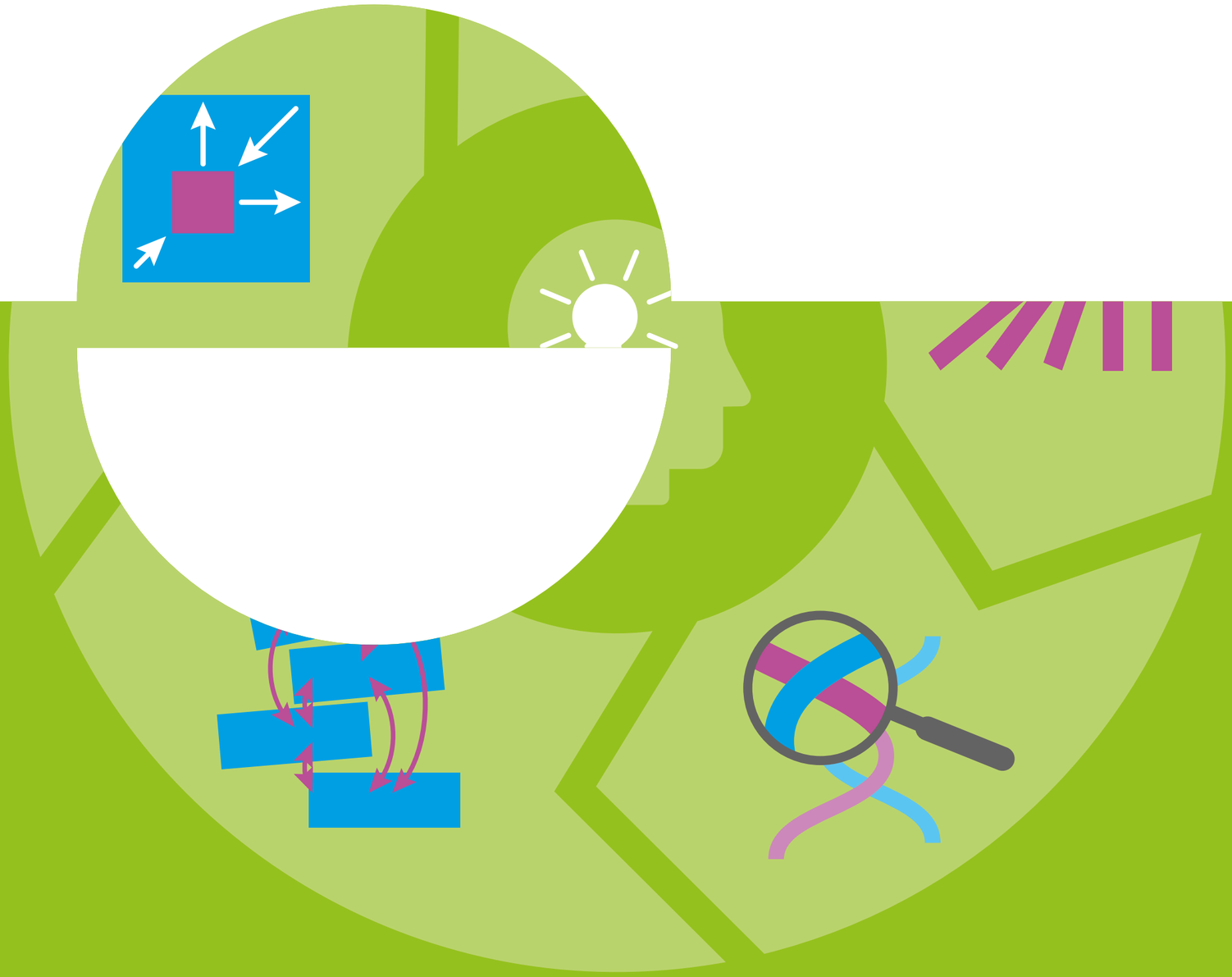

Dichterbij en sneller: kansen voor betere bereikbaarheid in stedelijke regio's

Grond voor gebiedsontwikkeling: instrumenten voor grondbeleid in een energieke samenleving

Brede blik op erfgoed: over de wisselwerking tussen erfgoed en transities in de leefomgeving

Dichterbij en sneller
Kansen voor betere bereikbaarheid in stedelijke regio's

Aanleiding

De Nederlandse economie draait voor een belangrijk deel op de activiteiten in de stedelijke regio's. Het belang van die stedelijke regio's neemt de komende jaren alleen maar verder toe. Het aantal inwoners stijgt, evenals de bedrijvigheid en de culturele activiteiten. Het is daarom van nationaal belang dat het dagelijks leven in stedelijke regio's optimaal functioneert. Goede bereikbaarheid is daarvoor onmisbaar.
Door het succes van de stad wordt het er steeds drukker, met vastlopende verkeersstromen binnen de stadsgrenzen tot gevolg. Auto- en fietsfiles en overvol openbaar vervoer zijn nu al aan de orde van de dag. Daar komt bij dat ook technologische ontwikkelingen, veranderingen in stedelijk ruimtegebruik, knellende klimaatdoelen en een grotere behoefte van mensen aan flexibiliteit, invloed hebben op de bereikbaarheid in stedelijke regio's. Onder druk van die ontwikkelingen veranderen de klassieke scheidslijnen tussen vervoerswijzen, tussen wat publiek en privaat is en tussen beleidsterreinen. Werken, recreëren en winkelen vindt steeds vaker plaats op wisselende locaties en wordt meer gecombineerd. Functies van gebouwen en ruimtes staan niet langer vast. Mobiliteitsdiensten, elektrische fietsen en autodelen veranderen daarnaast de mogelijkheden voor mensen om op hun plaatsen van bestemming te komen.

Kern van het advies

De raad constateert dat het huidige overheidsbeleid en het bijbehorend instrumentarium onvoldoende mogelijkheden bieden om op de maatschappelijke veranderingen in te spelen. Het huidige bereikbaarheidsbeleid is sectoraal georganiseerd en daardoor gesegmenteerd. Voor elke vervoerswijze hanteert de overheid andere instrumenten, financiering en fiscale prikkels. Overheden zijn vaak geneigd vanuit hun eigen deelverantwoordelijkheid te redeneren, bijvoorbeeld als wegbeheerder van rijksinfrastructuur of provinciale infrastructuur of als concessieverlener van het hoofdrailnet of het regionaal openbaar vervoer. Het huidige bereikbaarheidsbeleid is nog te eenzijdig gericht op het optimaliseren van infrastructuren en mobiliteit (snelheid). Er wordt nog te weinig gekeken naar de nabijheid van voorzieningen en activiteiten.
Om functies in stedelijke regio's ook in de toekomst bereikbaar te houden, pleit de raad voor beleidsontwikkeling die zich integraal richt op het doel van bereikbaarheid: mensen de mogelijkheid bieden om binnen een acceptabele reistijd zo veel mogelijk activiteiten te ontplooien.
Dat betekent in de praktijk:

- ontschotten van wet- en regelgeving;
- overheden die gezamenlijk de bereikbaarheidsopgaven die prioriteit hebben, identificeren en de aanpak daarvan gezamenlijk financieren;
- het dynamischer en vraaggerichter maken van het belastingstelsel en de subsidiëringsystematiek voor verkeer en vervoer;
- bij elk ruimtelijk of infrastructureel besluit nadrukkelijk zowel ruimtelijke oplossingen als mobiliteitsoplossingen meewegen.

Presentatie en nazorg

Minister Schultz van Haegen van Infrastructuur en Milieu heeft op 26 januari 2017 het advies 'Dichterbij en sneller: kansen voor betere bereikbaarheid in stedelijke regio's' formeel in ontvangst genomen tijdens een werksessie met stakeholders. Zij reageerde enthousiast op de inhoud van het advies. Tijdens de werksessie kwamen onder andere de ervaringen van wethouder Mario Jacobs van Tilburg en wethouder Christel Mourik van Nissewaard aan de orde. Er ontstond een levendig

debat over de conclusies en aanbevelingen van de raad. Dit debat werd voortgezet op Twitter.
Het advies leverde met koppen als ‘te weinig afstemming over bereikbaarheid’, ‘toekomst bereikbaarheid steden in geding’, ‘pleidooi voor bereikbaarheid steden’, ‘maak einde aan hokjesgeest binnen het mobiliteitsbeleid’, ‘bereikbaarheid stad vraagt om andere prijsprikkels’ en ‘kabinet moet zich richten op de deelauto’, een gekleurd palet aan mediaberichten op. Het ging in totaal om tweeëndertig mediaberichten in zowel de landelijke media (FD, BNR, Telegraaf, Cobouw, Reformatorisch Dagblad, Binnenlands Bestuur) als de vakmedia (Verkeersnet, Verkeerskunde, Infrasite, OV Magazine, Stadszaken, Omgevingsweb). De voorzitter van de raadscommissie, Pieter Hooimeijer, heeft daarnaast nog een voorwoord geschreven voor de Elsevier bijlage over mobiliteit.
Verder zijn er presentaties en toelichtingen gegeven bij ministeries, gemeenten en andere stakeholders. De raadscommissievoorzitter heeft ook nog een bijdrage geleverd aan een masterclass over het advies, die door het ministerie van IenM, TU-Delft, Universiteit Utrecht en Tilburg University was georganiseerd.

Doorwerking

Op 7 juni 2017 is een brief over dit advies aan de Tweede Kamer verzonden. Daarin werd aangegeven dat de beleidsinhoudelijke reactie op de aanbevelingen in het advies wordt overgelaten aan de nieuwe minister van Infrastructuur en Waterstaat.
De brede definitie over bereikbaarheid en de beschreven problematiek worden onder andere opgepakt in rapporten als ‘Verkenning naar een Bereikbaarheidsfonds’ van het ministerie van IenM en het NSOB rapport ‘Strategie (z)onder spanning’.

Lees meer over het advies ‘Dichterbij en sneller: kansen voor betere bereikbaarheid in stedelijke regio’s’

Grond voor gebiedsontwikkeling
Instrumenten voor grondbeleid in een energieke samenleving

Aanleiding

Nederland staat voor een aantal grote uitdagingen op het vlak van duurzame ontwikkeling van de fysieke leefomgeving. Het gaat daarbij om majeure transitieopgaven. Vanwege de ingezette decentralisaties in het beleid, zijn dit opgaven waarvan de realisatie steeds meer bij decentrale overheden komt te liggen, vooral bij gemeenten. Ze vormen het kader voor concrete gebiedsontwikkelingen. Het kunnen inzetten van instrumenten voor grondbeleid, speelt een belangrijke rol bij de aanpak hiervan. Ook private partijen, die een belangrijke rol spelen bij gebiedsontwikkelingen, moeten uit de voeten kunnen met deze instrumenten. De regelgeving voor grondbeleid wordt momenteel herzien.

Het instrumentarium voor grondbeleid is nog niet in de Omgevingswet opgenomen; het wordt er via een 'aanvullingsspoor' aan toegevoegd. Hiertoe is in 2016 de consultatieversie van de 'Aanvullingswet grondeigendom Omgevingswet' uitgebracht, met instrumenten voor grondbeleid en kostenverhaal. De Rli heeft dit conceptwetsvoorstel aangegrepen voor een advies over grondbeleid. Dit gebeurt vanuit de gedachte dat de nieuwe regelgeving niet alleen bestaande regelgeving moet samenvoegen en uniformeren, maar ook een volledig en adequaat antwoord moet bieden op de opgaven voor de komende decennia. Waar het stelsel tekortschiet, wil de Rli verbeteringen voordragen.

Kern van het advies

De wetgever werkt aan de Aanvullingswet vanuit de behoefte tot harmonisatie, integratie en vereenvoudiging van regels die nu nog in verschillende wetten zijn opgenomen. De raad stelt voorop dat het een goede gedachte is om het grondbeleid een plaats te geven in de Omgevingswet en in dat kader te harmoniseren, te integreren en te vereenvoudigen. De raad benadert in dit advies de problematiek echter vanuit een andere en meer ambitieuze insteek: vanuit de opgaven die spelen bij gebiedsontwikkelingen. Is het instrumentarium toepasbaar voor de diversiteit aan complexe opgaven, werkt het in tijden van hoog- en laagconjunctuur, in gebieden met veel en weinig marktvraag (zoals stedelijke regio's en krimpregio's) en niet alleen op lokaal maar ook op regionaal schaalniveau?

Vanuit deze opgavegerichte insteek komt de raad tot de conclusie dat er drie ontwerpeisen zijn voor de Aanvullingswet:

De wet moet in de eerste plaats aansluiten op de filosofie en verruimde reikwijdte van de Omgevingswet. De raad concludeert dat deze aansluiting beter kan: de uitvoering wordt nog onvoldoende geïnstrumenteerd, de instrumenten vereisen gedetailleerde planuitwerkingen, die niet passen bij uitnodigingsplanologie en organische gebiedsontwikkeling.

In de tweede plaats moet de regelgeving alle vormen van grondbeleid ondersteunen (van actief tot faciliterend) zodat decentrale actoren (provincies, gemeenten) zelf de instrumenten kunnen kiezen die passen bij hun opgave en bij de lokale (politieke) context. De Aanvullingswet ondersteunt weliswaar deze gedachte, maar schiet op een aantal plekken nog tekort, vooral bij het instrumenteren van faciliterend grondbeleid. Zo zou een gemeenteraad de vrijheid moeten krijgen zelf te beslissen welke instrumenten zij ter beschikking stelt aan uitvoerende partijen.

Omdat financiële tekorten een groot probleem vormen bij een tijdige aanpak van opgaven, moet de regelgeving in de derde plaats helpen bij een betere verdeling van kosten en baten in grondexploitaties. Dit vergroot de zekerheid over de ontwikkeling. Ook hier ziet de raad ruimte voor verbetering, met name als het gaat om kostenverhaal en het maken van regionale afspraken.

Vanuit de bevinding dat de Aanvullingswet op deze drie ontwerpeisen verbetering nodig heeft, formuleert de raad in dit advies acht concrete aanbevelingen ter modernisering van de regelgeving. Partijen die betrokken zijn bij gebiedsontwikkelingen dienen de beschikking te krijgen over een instrumentenkoffer die nu en in de toekomst voldoende houvast biedt bij het voortvarend realiseren van duurzame oplossingen voor de vele opgaven in de fysieke leefomgeving.

Presentatie en nazorg

Het advies is op 22 juni 2017 aangeboden aan minister Schultz van Haegen van Infrastructuur en Milieu, omdat het onderwerp valt onder haar verantwoordelijkheid voor de stelselherziening van het omgevingsrecht. De aanbiedingsbijeenkomst werd bijgewoond door circa honderd belangstellenden afkomstig van overheden, de kennis- en advieswereld en de pers. Aan de hand van drie referaten van Edwin Buitelaar (bijzonder hoogleraar Land and Real Estate Development, UU/PBL), Paul Laudy (wethouder Bouw en Openbare Ruimte, Gemeente Leiden) en Ton Hillen (voorzitter RvB Heijmans) werd gediscussieerd met de zaal over de aanbevelingen van de raad.
Vanwege de grote behoefte aan discussie over de Aanvullingswet en het advies, heeft de Rli op 9 oktober jl. nog een drukbezocht symposium georganiseerd met bijdragen van Sarah Ros, Peter van Haasteren, Hugo Priemus en Friso de Zeeuw. De ruim honderd aanwezigen bespraken de behoefte aan modernisering van het grondbeleid onder leiding van Rli-voorzitter Jan Jaap de Graeff. Het symposium werd afgesloten met een agenda van aandachtspunten voor de minister van IenM. Deze aandachtspunten zijn ook verwoord in een artikel voor gebiedsontwikkeling.nu.

Dit advies heeft ruime aandacht in de media gekregen. Er was interesse van zo'n dertig verschillende media. Zo waren er interviews met Rli-voorzitter Jan Jaap de Graeff, commissievoorzitter Niels Koeman en raadslid Co Verdaas in Binnenlands Bestuur, FD en Cobouw. Verder lichtte Co Verdaas het advies toe in het tijdschrift Landwerk en in SC Online. Opvallend maar niet onverwacht bij een advies over grondbeleid, waren de kritische geluiden van verschillende belangenorganisaties (met name FPG en LTO) over een aanbeveling van de Rli over onteigening. Naast een aantal kritisch getinte opiniërende bijdragen uit de wereld van het omgevingsrecht, was er verder vooral veel waardering en bijval voor de invalshoek en aanbevelingen uit het advies. De VNG heeft in dat licht in een brief aan de minister om aandacht voor het Rli-advies gevraagd.

Er zijn over het advies ook nog enkele externe presentaties gegeven bij Stibbe, Mobiliteitspoort en op het najaarscongres van de Vereniging voor Grondbedrijven.

Doorwerking

Naar verwachting zal de 'Aanvullingswet grondeigendom Omgevingswet' in het voorjaar van 2018 voor advisering naar de Raad van State worden gestuurd. Dan wordt duidelijk in hoeverre de wetgever de adviezen van de raad heeft overgenomen. Op 31 oktober 2017 schreef de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) een brief aan de minister over het Rli-advies, waarin de conclusie van de Rli dat het grondbeleid beter moet aansluiten op de Omgevingswet, werd onderstreept. De VNG kan zich vinden in de meeste aanbevelingen van de Rli, vooral waar het gaat om een beter instrumentarium voor faciliterend grondbeleid en vereenvoudiging van het kostenverhaal.

Lees meer over het advies 'Grond voor gebiedsontwikkeling: instrumenten voor grondbeleid in een energieke samenleving'

Bekijk de animatie met een korte uitleg van het advies 'Grond voor gebiedsontwikkeling'

Brede blik op erfgoed
Over de wisselwerking tussen erfgoed en transities in de leefomgeving

Aanleiding

Diverse transities en ontwikkelingen beïnvloeden de fysieke leefomgeving van Nederland. Denk hierbij aan klimaatadaptatie, energietransitie, bevolkingsgroei (in de steden) en -krimp (in het landelijk gebied), een veranderende bevolkingssamenstelling en voortgaande decentralisaties. Deze transities zijn van invloed op het cultureel erfgoed in Nederland. Daarbij is het niet altijd duidelijk wat voor impact deze transities hebben op het onroerend cultureel erfgoed en welk beleid, welke strategieën en welke instrumenten nodig zijn voor de toekomst.

Het ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (OCW) is daarom begin 2017 gestart met het beleidstraject 'Erfgoed telt', waarmee het ministerie het erfgoedbeleid wil herijken in het licht van die transities en ontwikkelingen. In dat kader zijn de Raad voor Cultuur (RvC) en de Rli gevraagd een gezamenlijk briefadvies uit te brengen over een toekomstbestendig erfgoedbeleid en -stelsel.

Kern van het advies

De beide raden zijn tot de conclusie gekomen dat wanneer de diverse transities zich voordoen in de fysieke leefomgeving, ze vooral impact zullen hebben op gebiedsniveau. Op het niveau van gebouwd erfgoed zal de impact minder pregnant zijn. Het begeleiden en accommoderen van de transitieopgaven op gebiedsniveau (waarbij het zowel om stedelijke als om landelijke gebieden gaat) zien de raden vooral als een onderdeel van het omgevingsbeleid. Het erfgoedbeleid hoeft daarvoor niet grondig te worden herzien. Erfgoed behoeft in het omgevingsbeleid ook geen uitzonderingspositie; het is een volwaardig belang in een bredere afweging. Wel is een verdere ontwikkeling van dit beleid nodig. Daartoe worden drie lijnen geschetst. In de toekomst zijn dit de kaders van de Omgevingswet. Hiermee willen de raden niet suggereren dat er niets hoeft te gebeuren. De transities zullen een grote impact hebben op de inrichting en het aanzien van de Nederlandse steden en landschappen en het is van belang om hier goed op in te spelen. De raden vragen daarbij aandacht voor een cultuurverandering in de sector.

De raden geven zestien aanbevelingen bij deze drie ontwikkellijnen. Bij de lijn 'van collectie naar connectie' zijn de aanbevelingen gericht op het leggen van een nadrukkelijke koppeling tussen de transitieopgaven en het erfgoedbeleid. Bij de lijn 'van gebouw naar gebruik' wordt de sector uitgedaagd meer te gaan denken vanuit het perspectief van de (toekomstige) gebruiker en de directe omgeving. Bij de lijn 'van objectgericht naar omgevingsgericht' wordt tot slot ingegaan op de kansen die het instrument omgevingsvisies in het kader van de nieuwe Omgevingswet biedt en op de noodzaak goede afspraken te maken met koepelorganisaties. Dit onder meer ten behoeve van een adequate kennishuishouding en de inzet van kennis, kunde en capaciteit.

Presentatie en nazorg

Het briefadvies is op 18 december 2017 namens beide raden aan minister Van Engelshoven van OCW aangeboden. Op 25 januari 2018 is het advies gepresenteerd op een 'wrap-up bijeenkomst' van het beleidstraject 'Erfgoed telt'.

Doorwerking

Het advies is aan het eind van het jaar 2017 uitgebracht. In 2018 zal moeten blijken wat de doorwerking van het advies is. Een eerste scan van sociale media wijst op een positieve ontvangst van het briefadvies.

Het leverde twaalf berichten op in onder andere Architectenweb, Vastgoedwereld, Omgevingsweb, Groene Ruimte, Reformatorisch Dagblad en Cobouw. RO Magazine besteedde in het januarinummer ook aandacht aan het advies in een redactionele bijdrage en PBL-onderzoeker Frank van Dam onderschrijft het advies in datzelfde nummer in een artikel over het faciliteren van de grote transities en het Nederlandse landschap.

Lees meer over ‘Brede blik op erfgoed: over de wisselwerking tussen erfgoed en transities in de leefomgeving

3

OVERIGE PUBLICATIES EN ACTIVITEITEN 2017

Technologie op waarde schatten – een handreiking

Towards the 2030 Agenda and beyond: European cooperation within a new citizens-science-policy interface – Conferentie

Energietransitie in de leefomgeving – Kennisnotitie

Technologie op waarde schatten
Een handreiking

Aanleiding

Dagelijks komen er nieuwe technologieën en technologische toepassingen op de markt. Vandaag zijn dat smartphones met apps als Airbnb en Uber, morgen zijn het robots die pizza's bezorgen en boodschappen doen, of gebouwen met een zelfreinigende coating met daarin vuilafstotende nanomaterialen. Er komen steeds meer digitale platformen en toepassingen van big data die de deeleconomie versterken. Technologie gaat op nieuwe manieren relaties aan met de samenleving en de leefomgeving. Dat levert in veel gevallen aanvullingen en harmonie op, bijvoorbeeld doordat nieuwe mogelijkheden ontstaan voor transport, voor het gebruik van de ruimte of voor duurzamere oplossingen. Tegelijkertijd kunnen spanningen en conflicten ontstaan: druk op de openbare ruimte, strijd om werkgelegenheid of nieuwe vormen van schaarste. De uitkomsten van die spanningen en conflicten kunnen verschillend uitpakken voor diverse belanghebbenden. Daarnaast is technologie zelf niet neutraal. Bij het ontwerp en de toepassing ervan worden impliciet en expliciet keuzes gemaakt die de relaties tussen technologie en samenleving en leefomgeving bepalen.

Kern van de handreiking

Op voorhand is niet duidelijk wat de gevolgen zullen zijn en hoe deze moeten worden gewaardeerd. Op welke termijn dienen zij zich aan? Bij welke schaal worden ze relevant? Waarin uiten de gevolgen zich? Wie hebben er belang bij? Welke gevolgen zijn tijdelijk en welke structureel? In deze handreiking betoogt de Rli dat in deze schijnbare chaos een aantal patronen te onderscheiden is en dat de gevolgen zichtbaar zijn in verschillende lagen van regulerende mechanismen in de samenleving.

De Rli richt zich in deze publicatie op de vraag hoe de effecten van technologische ontwikkelingen in de leefomgeving kunnen worden geanalyseerd en op waarde geschat. Daarnaast geeft de raad een handreiking hoe met technologische ontwikkelingen om te gaan. De kern van de handreiking bestaat uit een analytische beoordelingscyclus, waarmee in vijf stappen inzicht wordt geboden in de gevolgen van technologie. De raad past deze beoordelingscyclus bij wijze van voorbeeld toe op een drietal cases: de melkrobot, decentrale energieopwekking met zonnepanelen en de zelfrijdende auto. De handreiking gaat ten slotte in op een aantal aandachtspunten voor sturen op het realiseren van publieke waarden.

Presentatie en nazorg

De raad bracht de handreiking op 10 maart 2017 uit. Op deze dag organiseerde de raad ook een discussie- en publicatiebijeenkomst op de HSD Campus in Den Haag. Secretaris-generaal Maarten Camps van Economische Zaken nam de handreiking in ontvangst.

Commissievoorzitter Niels Koeman presenteerde de handreiking, waarna de aanwezigen aan de verschillende tafels hierover in discussie gingen. Dit gebeurde aan de hand van prikkelende inleidingen over de moderne melkrobot van Kees Romijn (LTO-vakgroep Melkveehouderij) en over Fairbnb van Marleen Stikker (Waag Society).

In vervolg op de presentatie verschenen artikelen in diverse media: Nu.nl, Telegraaf, Flux Energie, Duurzaam nieuws, Emerce, Gebiedsontwikkeling.nu, Managers Online en Computable. In gesprekken met Nu.nl, Technisch Weekblad en Rooilijn, gaf Niels Koeman een verdere toelichting over de kansen om technologische innovaties beter te benutten en risico's te beperken.

Doorwerking

De Rli heeft na publicatie van het advies diverse verzoeken ontvangen om het advies te presenteren of een workshop te geven, waarin de beoordelingscyclus wordt toegepast. In 2017 was de Rli onder meer te gast bij de AWTI, het ministerie van Economische Zaken, de Academie voor Wetgeving, het Overlegplatform Infrastructuur en Milieu (OIM) en het ministerie van Justitie en Veiligheid (Directoraat-Generaal Rechtspleging en Rechtshandhaving).

Lees meer over 'Technologie op waarde schatten – een handreiking'

Towards the 2030 Agenda and beyond – Conferentie European cooperation within a new citizens-science-policy interface

Inleiding

Het EEAC-netwerk van Europese adviesraden voor milieu en duurzame ontwikkeling brengt vijftien adviesraden uit elf Europese landen en regio's bijeen. Het doel is kennisdeling, het ondernemen van gezamenlijke activiteiten en het faciliteren van een Europese dialoog tussen adviesraden en hun internationale stakeholders. In dit verband organiseert de EEAC werkgroepen, workshops en een jaarlijkse conferentie.

Afgelopen jaar heeft Rli samen met drie andere adviesraden uit de Benelux (Milieu- en Natuurraad van Vlaanderen, de Belgische Federale Raad voor Duurzame Ontwikkeling en de Luxemburgse Nationale Raad voor Duurzame Ontwikkeling) de 25ste EEAC-jaarconferentie georganiseerd in Maastricht. In overleg met de co-organiserende Benelux-raden werd gekozen voor een conferentie die terugkeek op 25 jaar EEAC. Met in het achterhoofd het verdrag van Maastricht, dat nu 25 jaar oud is. Verder keek het congres vooral vooruit naar de komende implementatie van de UN 2030 agenda, de duurzaamheidsdoelen van de Verenigde Naties. Het ging in de conferentie in het bijzonder over de rol van adviesraden in een politiek en institutioneel turbulent Europa, in de 'post-truth era' waar de relatie wetenschap-beleid-burgers aan herijking toe is.

Producten en doorwerking

De conferentie heeft een aantal publicaties opgeleverd, die voor een deel gebundeld zijn in een online magazine. Dit magazine combineert op een toegankelijke wijze artikelen, video's, vlogs en foto's met achtergrondstudies. Het online magazine verwijst zowel naar de oogst van de conferentie zelf (met veel ruimte voor jongeren met hun vragen over en visie op een duurzaam Europa) als naar de studie van David Baldock: 'Twenty-five years on. Progressing the sustainable development and environmental agenda in the EU and the role of the EEAC network'.

Jongerenvertegenwoordigers van de verschillende raden hadden een centrale plek in het programma. Zij pitchten hun gezamenlijke visie op 'Duurzaam Europa 2030' en namen deel aan de debatten.

De EEAC-voorzitters hadden voorafgaand aan de conferentie een brief aan First Vicepresident van de Europese Commissie, Frans Timmermans, gestuurd met kernachtige boodschappen en vraagstukken om verder over te praten. Deze zijn na de conferentie beschikbaar gesteld voor het publiek. Na afloop van de conferentie hebben de EEAC-voorzitters een 'Message from Maastricht' opgesteld, die kort en bondig samenvat wat de conferentie heeft opgeleverd, wat de EEAC-raden zelf van plan zijn te doen en wat ze graag willen van de Europese Commissie.

Impact (outcome)

De direct aantoonbare impact van de conferentie is een veel grotere betrokkenheid van de raden en hun voorzitters bij het samenwerkingsverband en een grotere zichtbaarheid binnen het Europese veld. Een eerste resultaat is dat EEAC een 'observer' status krijgt in het stakeholder-platform voor de Social Development Goals van de Europese Commissie, voorgezeten door Frans Timmermans.

Lees meer over de conferentie 'Towards the 2030 Agenda and beyond: European cooperation within a new citizens-science-policy interface'

Lees het magazine 'Towards the 2030 agenda and beyond'

Lees de studie 'Twenty-five years on'

Lees 'Message from Maastricht'

Energietransitie in de leefomgeving - Kennisnotitie

Aanleiding

In 2015 publiceerde de Rli het advies 'Rijk zonder CO_2'. In dit advies stelt de Rli voor om de overgang naar een CO_2-arme energievoorziening in 2050 (de 'energietransitie') af te stemmen op de diverse maatschappelijke behoeften waarin energie moet voorzien. De inzichten uit dit Rli-advies vormden een belangrijke bouwsteen voor de in 2016 verschenen Nationale Energieagenda van het Ministerie van Economische Zaken (EZ). Ook het nieuwe kabinet staat voor de opgave om samen met alle betrokken partijen de benodigde stappen te nemen. De raad heeft in afwachting van het nieuwe regeerakkoord in de zomer van 2017 alvast een aantal onderwerpen dat relevant is voor de energietransitie geïnventariseerd, ter voorbereiding van zijn advisering aan het nieuwe kabinet.

Kern van de kennisnotitie

De kennisnotitie behandelt de volgende vier aspecten van de energietransitie:

1. Context: De energietransitie in Nederland hangt sterk samen met wat er elders in de wereld gebeurt. We geven een overzicht van de mondiale doelen uit het Parijsakkoord, hoe daar in verschillende delen van de wereld mee wordt omgegaan, welke vertaling daarvan naar de Nederlandse context is gemaakt en hoe ver we nu zijn met het realiseren van de nationale doelen.
2. Governance: De energietransitie vraagt om een nauw samenspel van een groot aantal partijen. We bespreken hoe de energietransitie in Nederland is georganiseerd en welke keuzes in dat verband aan de orde zijn. Daarbij gaan we vooral in op de rolverdeling tussen overheid en maatschappij en tussen Rijk en regio.
3. Ruimte: De energietransitie heeft ook ruimtelijke consequenties. We gaan in op de vraag hoe energietransitie en ruimtelijke ontwikkeling zich tot elkaar verhouden en welke keuzes daarin te maken zijn. De rolverdeling tussen overheid en samenleving en tussen Rijk en regio is hierbij een factor van belang.
4. Gebouwde omgeving: We bespreken tot slot de specifieke ruimtelijke vraagstukken rond de energietransitie die zich zullen voordoen in de gebouwde omgeving. De verhouding tussen overheden en samenleving en de verdeling van lusten en lasten zijn kwesties die hierbij aan de orde komen.

Presentatie en nazorg

De kennisnotitie was oorspronkelijk een interne notitie voor de raad. Deze is herschreven ten behoeve van een groter extern publiek van betrokken overheden, (semi-)publieke en private organisaties en het geïnteresseerde bredere publiek. De notitie is verschenen als webpublicatie.

Doorwerking

Anders dan de meeste Rli-publicaties is dit geen adviesrapport, maar een kennisnotitie. De notitie laat zich lezen als een bloemlezing uit onderzoeks- en beleidsrapporten over een aantal thema's binnen de energietransitie, die relevant zijn met het oog op de leefomgeving.
De notitie vormt de basis voor de advisering over energie en leefomgeving in de komende periode. Op basis van het werkprogramma 2018-2019 zal de raad in 2018 onder meer een begin maken met het advies over de energietransitie in de gebouwde omgeving. De opgedane kennis uit deze kennisnotitie vormt daarvoor een inhoudelijke bouwsteen.

Lees meer over de kennisnotitie 'Energietransitie in de leefomgeving'

4

DOORWERKING VAN ADVISERING UIT EERDERE JAREN

In dit hoofdstuk is een overzicht opgenomen van de activiteiten die door raad en secretariaat zijn ontplooid om de nazorg van de verschillende adviezen gestalte te geven. Het is een scala aan activiteiten, zoals input voor expertmeetings, schrijven van artikelen en inhoudelijke toelichting op de adviezen. Zoals hieronder blijkt, heeft de advisering uit 2016 en eerdere jaren ook in 2017 nog aantoonbaar aandacht gekregen in maatschappelijke discussies en in het landelijke en decentrale beleid.

Verbindend landschap

Uitgebracht november 2016

Duurzaamheidsopgaven op het vlak van energie, klimaat en het landelijk gebied, zullen het landschap ingrijpend veranderen. Bewoners hechten aan hun landschap. Het realiseren van deze opgaven lukt dan ook alleen als dat gebeurt op basis van een intensieve maatschappelijke dialoog, waarin de verbetering van de kwaliteit van het landschap centraal staat. De raad bepleit daarom het landschap leidend te maken bij het realiseren van deze opgaven en dit te verankeren in de algemene uitgangspunten van de Nationale Omgevingsvisie.

In 2017 is de raad verschillende keren uitgenodigd om het advies te presenteren, onder andere bij de provincies Gelderland, Overijssel, Noord-Brabant en Noord-Holland en bij Natuurmonumenten, Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, WUR-DLO en Provinciale Rekenkamers. Het gedachtegoed uit het advies is onder meer terug te vinden in de ‘Agenda Landschap’ van de provincie Gelderland en in de ‘Tussenbalans’ van de provincie Overijssel. Tijdens die bijeenkomsten en in verschillende publicaties was te zien hoe het advies heeft doorgewerkt. Er was vooral aandacht voor het pleidooi van de raad voor een brede benadering van het begrip landschap om zo recht te doen aan de verschillende betekenissen die het landschap voor een ieder heeft. Tijdens de Landschapstriënnale in september in de Haarlemmermeer werd geconstateerd dat er grote opgaven zijn die nieuwe concepten vragen, gericht op ontwikkeling in de ruimte. Daarbij werd verwezen naar het brede begrip van landschap in het advies van de Rli.

De formele kabinetsreactie is mede door de kabinetswisseling in 2017 nog niet verschenen.

Lees meer over het advies ‘Verbindend landschap’

Mainports voorbij

Uitgebracht juli 2016

In juli 2016 adviseerde de Rli in ‘Mainports voorbij’ een ‘Strategie Vestigingsklimaat 2040’ op te stellen met als doel de belangrijke economische kerngebieden van Nederland te versterken. In dat kader zou vastgesteld moeten worden wat de bijdrage van zowel de beide havens als van andere factoren aan het vestigingsklimaat kan zijn.

Dit advies heeft veel debat en publiciteit gegenereerd, zowel in 2016 als in 2017. Televisieprogramma's zoals Zembla en Zondag met Lubach hebben aandacht aan het advies besteed. In deze uitzendingen ging het voornamelijk over de berekeningswijze van de groeimogelijkheden van Schiphol en de mogelijkheden van Lelystad Airport om een deel van de groei van Schiphol op te vangen. Pakhuis de Zwijger heeft een verkiezingsdebat voor de gemeentepolitiek van Amsterdam georganiseerd over de toekomst van Schiphol en de haven van Amsterdam, met het advies als belangrijke input. Jan Jaap de Graeff, voorzitter van de Rli, heeft een inleiding gegeven op dit debat. In november 2017 verscheen het uitvoeringsprogramma 2017-2018 van het Ruimtelijk-Economisch Ontwikkelingsperspectief. Ook hierin werd het advies 'Mainports voorbij' genoemd.

Lees meer over het advies 'Mainports voorbij'

Rijk zonder CO_2: naar een duurzame energievoorziening in 2050

Uitgebracht september 2015

In het advies 'Rijk zonder CO_2: naar een duurzame energievoorziening in 2050' is de structurering van het energiedebat in functionaliteiten geïntroduceerd. Deze aanpak heeft sinds het uitbrengen van het advies breed navolging gekregen. De energieagenda van het Rijk, de maatschappelijke discussies over bijvoorbeeld het nieuwe energieakkoord en verschillende onderzoeksrapporten worden nu benaderd langs de energiefunctionaliteiten 1) lage temperatuurwarmte in gebouwen voor verwarming en warm water; 2) hoge temperatuurwarmte voor industriële productie; 3) transport en mobiliteit; 4) de werking van verlichting en elektrische apparaten.

Lees meer over het advies 'Rijk zonder CO_2: naar een duurzame energievoorziening in 2050'

Wonen in verandering, over flexibilisering en regionalisering in het woonbeleid

Uitgebracht juni 2015

In het advies 'Wonen in verandering, over flexibiliteit en regionalisering in het woonbeleid' concludeert de raad dat in reactie op de veranderende samenleving het woonbeleid flexibeler moet worden. Hierdoor sluit het beter aan op de huidige en toekomstige vraag vanuit de maatschappij. Het gaat om flexibiliteit tussen huur en koop, om maatwerk voor verschillen tussen regio's, flexibiliteit in gebruik van ruimte en gebouwen en om het toewerken naar een eigendomsneutraal woonbeleid.

In maart 2017 heeft de Rli een presentatie gehouden in de gemeenteraad van Den Haag, die als input diende voor de Woonvisie van de gemeente.

Lees meer over het advies 'Wonen in verandering, over flexibilisering en regionalisering in het woonbeleid'

Circulaire economie: van wens naar uitvoering

Uitgebracht juni 2015

In het advies 'Circulaire economie: van wens naar uitvoering' stelt de Rli dat een kabinetsbrede aanpak meer samenhang kan aanbrengen in de grote inspanningen die al op diverse plaatsen worden geleverd om de economie circulair te maken. Dit advies biedt Rijk en decentrale overheden een systematiek om de circulaire economie gezamenlijk aan te pakken, waarbij eigen kracht én samenhang centraal staan.

Naar aanleiding van het advies heeft de Rli in 2017 onder andere een presentatie en reflectie gegeven op de Ierse situatie vanuit een Nederlands perspectief. Dit vond plaats tijdens een congres van de Ierse collega-adviesraad NESC 'Moving Towards the Circular Economy in Ireland' in Dublin. Daarnaast is een review paper geschreven voor de EEAC 'Europe goes circular' (zie ook de paragraaf Internationaal perspectief in dit jaarverslag). Ook is de Rli waarnemer bij het vervolgtraject van de SER over circulaire economie.
De Rli is voorzitter van de internationale werkgroep circulaire economie van het EEAC-netwerk (zie paragraaf Internationaal perspectief in dit jaarverslag).

Lees meer over het advies 'Circulaire economie: van wens naar uitvoering'.

Lees de review paper 'Europe goes circular'

5

EXTERNE RELATIES

Samenwerking met andere adviesraden

Op verzoek van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap hebben de Raad voor Cultuur en de Rli samen gekeken naar de betekenis van diverse ontwikkelingen en transities voor het onroerend erfgoedbeleid. Als resultaat hiervan hebben de raden het advies 'Brede blik op erfgoed' uitgebracht. Daarnaast is de Rli waarnemer bij het vervolgtraject van het SER-advies 'Werken aan een circulaire economie: geen tijd te verliezen'.

Relatie met het parlement

Rli-adviezen worden regelmatig betrokken bij debatten in de Tweede Kamer. In 2017 is dat vijf keer gebeurd. Het advies 'Langer zelfstandig, een gedeelde opgave van wonen, zorg en welzijn' uit 2014 is genoemd in een schriftelijk overleg van de vaste commissie van VWS over langdurige zorg. Het advies 'Mainports voorbij' kwam zowel aan de orde bij een algemeen overleg van de vaste commissie voor IenM over luchtvaartbeleid in het voorjaar van 2017 als in het najaar van 2017. In een algemeen overleg van de vaste commissie voor IenM over zee- en binnenvaart is verwezen naar het advies 'Dichterbij en sneller'. Ten slotte werd het advies 'Rijk zonder CO_2' aangehaald in een debat over het wetsvoorstel 'Goedkeuring van de op 12 december 2015 te Parijs tot stand gekomen "Overeenkomst van Parijs".

Internationaal perspectief

Eind 2016 verscheen de 'International Scan 2016, emerging issues in an international context' Dit rapport is opgesteld door Rli in samenwerking met collega's binnen het EEAC-netwerk. In 2017 werd verder gewerkt aan thema's en onderwerpen, die in deze verkenning zijn aangesneden. Het thema van de EEAC-jaarconferentie vloeide rechtstreeks voort uit de International Scan uit 2016. De werkprogramma's van de vijf EEAC-werkgroepen (duurzame ontwikkeling, circulaire economie, klimaat & energie, marien milieu en zoetwater) voor 2017 waren eveneens gebaseerd op deze publicatie. Het Rli- secretariaat speelt een actieve rol in twee van deze werkgroepen, te weten de werkgroep circulaire economie en klimaat & energie.

De Rli heeft een actieve rol gespeeld in het adviseren over circulaire economie binnen Nederland en op Europees niveau. De Rli is voorzitter van de EEAC-werkgroep 'circulaire economie'. Deze werkgroep biedt een platform voor kennisuitwisseling tussen experts van de verschillende nationale en sub nationale adviesraden op het terrein van milieu en duurzaamheid. In het afgelopen jaar heeft dat onder andere een Europese review opgeleverd over de stand van zaken van de circulaire economie op nationaal en sub nationaal niveau in Europa: *'Europe goes Circular: Outlining the implementation of a circular economy in the European area'*. Deze review biedt naast beknopte updates van de implementatieprocessen in verschillende Europese landen, ook informatie over de rol en de opvattingen van de milieu- en duurzaamheidadviesraden met betrekking tot de implementatie van een circulaire economie. De EEAC-werkgroep 'circulaire economie' lanceerde het document tijdens het World Circular Economy Forum in Helsinki in juni 2017. Het document is breed gelezen en verspreid (17.000 tweets en 120 hits). Een delegatie van de werkgroep heeft ook gesproken met Joanna Drake, Deputy Director General DG Environment European Commission, over de circulaire economie. Hierbij zijn de eerdere Rli-adviezen over de circulaire economie en de review nadrukkelijk aan bod gekomen. Voor verdere informatie over de bijeenkomsten waar de werkgroep 'circulaire economie' aan mee heeft gewerkt, wordt verwezen naar de EEAC-website (http://eeac.eu/).

De advisering van Rli op het terrein van klimaat en energie in de afgelopen jaren heeft eveneens geleid tot een actieve rol binnen het EEAC-netwerk. De Rli is voorzitter van de EEAC-werkgroep 'klimaat & energie'. Deze werkgroep bundelt kennis van de verschillende EEAC-adviesraden en klimaatcommissies. In verschillende landen en regio's wordt ervaring opgedaan met kaders en wetgeving op het terrein van klimaat om uitvoering te kunnen geven aan het Parijs-akkoord en aan Europese afspraken. In een aantal bijeenkomsten in 2016 en 2017 is kennis hierover gedeeld. De EEAC is sinds 2016 partner van 'Climate Futures'. In dit kader zijn een aantal bijeenkomsten georganiseerd over het financieren van de transitie naar een koolstofarme samenleving. Voor verdere informatie over de bijeenkomsten, waar de werkgroep 'klimaat & energie' aan mee heeft gewerkt, wordt verwezen naar de EEAC-website (http://eeac.eu/).

Communicatie

Officiële opening kantoor Rli in 'B30' in Den Haag

Zijne Majesteit de Koning heeft op 19 april 2017 het gebouw 'B30' in Den Haag officieel geopend. Aan de Bezuidenhoutseweg 30 zijn na een grondige renovatie nu vijf organisaties gevestigd: de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur (Rli), het Centraal Planbureau (CPB), het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL), het Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP) en de Autoriteit Persoonsgegevens (AP).

Koning Willem-Alexander (r) tijdens de opening van het gebouw B30 in gesprek met Rli-voorzitter Jan Jaap de Graeff (l) en medewerkers Rli - 19 april 2017. Foto Fred Ernst

Het gebouw B30 stamt uit het begin van de 20ste eeuw en is een rijksmonument. Het pand is decennialang het onderkomen geweest van het ministerie van Economische Zaken.

Social media

Social media geven de raad de mogelijkheid om actief en effectief te participeren in netwerken en om zijn adviezen onder de aandacht te brengen. De kanalen waar de raad met name op inzet zijn: Twitter, LinkedIn en Facebook. Met name Twitter wordt steeds vaker gebruikt; de Rli had eind december 2017 1.980 volgers.

Website

Het aantal bezoekers van de Nederlandstalige Rli website bleef in 2017 stabiel. Er zijn in 2017 zes publicaties van de Rli op de site verschenen. De drie meest bezochte adviespagina's van 2017 waren de pagina's van de adviezen 'Grond voor gebiedsontwikkeling', 'Dichterbij en sneller' en 'Mainports voorbij'.

Het advies 'Grond voor gebiedsontwikkeling' is ook het meest gedownload (1208 keer), gevolgd door het advies 'Dichterbij en sneller' (1188 keer). Het advies 'Brede blik op erfgoed' dat op de valreep nog in 2017 is uitgebracht, was op 31 januari 2018 355 keer

gedownload. De publicatie ‘Technologie op waarde schatten’ is in 2017 516 keer gedownload.

Media-aandacht

In 2017 bracht de raad drie adviezen uit – ‘Dichterbij en sneller’, ‘Grond voor gebiedsontwikkeling’ en ‘Brede blik op erfgoed’ - en twee rapporten: ‘Technologie op waarde schatten’ en ‘Energietransitie en leefomgeving’. De Rli werd in totaal 220 keer genoemd in mediaberichten of perspublicaties (internet en papier), wat gelijk is aan het gemiddelde van de afgelopen vier jaar. In 2016 was de media-aandacht voor de Rli en zijn producten groter, wat kwam door de grote hoeveelheid publiciteit die het advies ‘Mainports voorbij’ genereerde. Dit advies kwam ook in 2017 nog verschillende keren terug in het nieuws, in totaal 28 keer. Er werd onder meer aandacht aan besteed in actualiteitenprogramma Zembla, Lubach op zondag, een column van Bert Wagendorp in de Volkskrant en een uitzending van EenVandaag met een interview met Rli raadslid Lorike Hagdorn. Het advies ‘Grond voor gebiedsontwikkeling’ nam met 77 media-uitingen over het hele jaar gezien het leeuwendeel van de media-aandacht voor zijn rekening. Dit advies oogstte naast een aantal kritisch getinte opiniërende bijdragen uit de wereld van het omgevingsbeleid en omgevingsrecht vooral ook veel waardering en bijval. Een door de Rli georganiseerd symposium in oktober was al snel overtekend. Het advies ‘Dichterbij en sneller’ kwam 32 keer in het nieuws bij een keur aan nieuwsbronnen.

Media-aandacht voor de Rli in 2017 in cijfers	
Aantal malen dat raadsleden een advies extern gepresenteerd hebben	16
Aantal malen dat medewerkers van het secretariaat een advies extern gepresenteerd hebben	12
Aantal perspublicaties op papier	33
Aantal perspublicaties op internet	187
Aantal radio- en tv-optredens	1

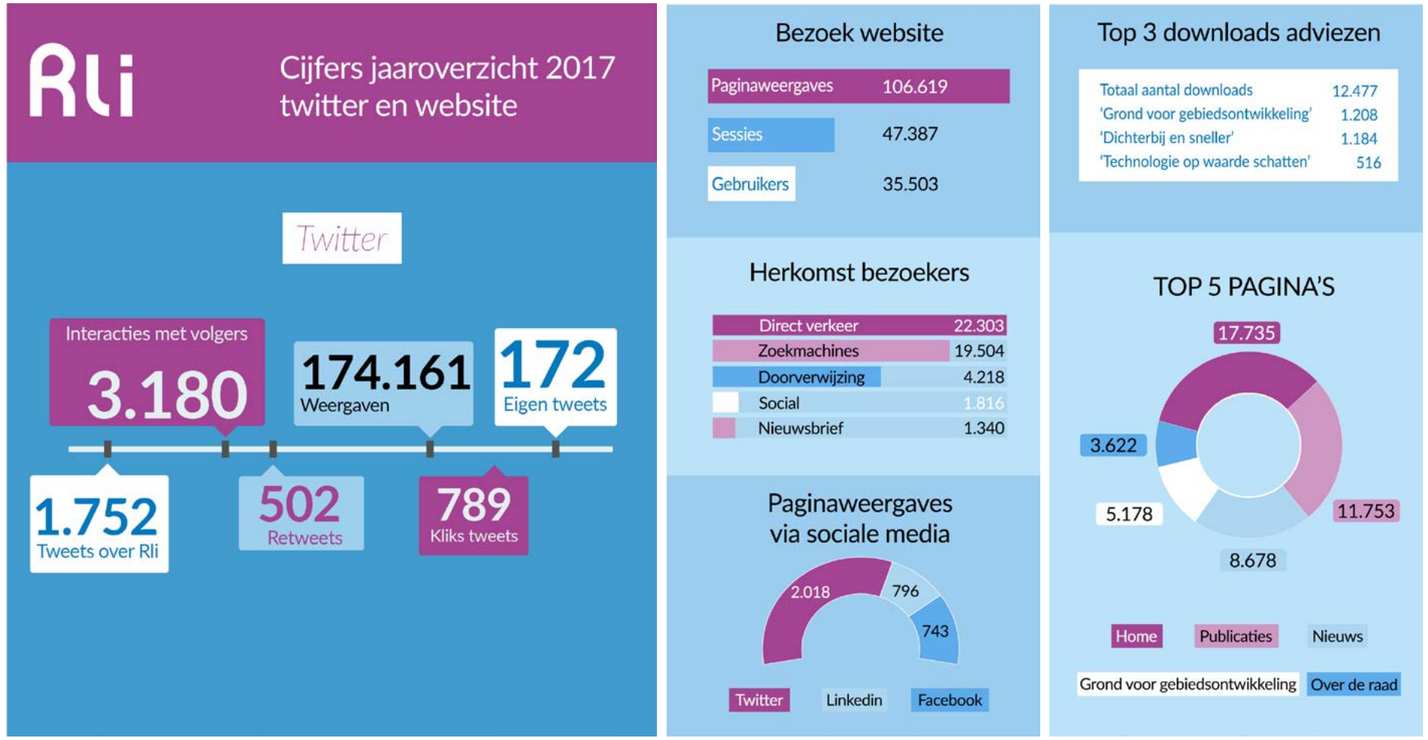

6

SAMENSTELLING RAAD EN SECRETARIAAT IN 2017

Sinds 1 augustus 2016 bestaat de Raad voor de leefomgeving en infrastructuur uit de volgende personen:

ir. J.J. (Jan Jaap) de Graeff (voorzitter)
ir. M. (Marjolein) Demmers MBA
prof. dr. L. (Lorike) Hagdorn (tot 9 oktober 2017)
prof. dr. P. (Pieter) Hooimeijer
prof. mr. N.S.J. (Niels) Koeman
drs. J. (Jeroen) Kok
ir. A.G. (Annemieke) Nijhof MBA
drs. E. (Ellen) Peper
drs. K.J. (Krijn) Poppe
dr. J.C. (Co) Verdaas

Junior-raadsleden

S.P. (Sybren) Bosch MSc
M.W.B. (Mart) Lubben
I.Y.R. (Ingrid) Odegard MSc

In 2017 zijn de volgende mensen werkzaam (geweest) op het secretariaat:

dr. R. (Ron) Hillebrand, algemeen secretaris
drs. E.A. (Agneta) Andersson, coördinerend/specialistisch adviseur
F.F.B. (Linda) van Asselt, medewerker advisering
I.H. (Indra) Bainathsah, medewerker advisering
H. (Hanna) Bholai, management ondersteuner
ir. D. (Dominique) Blom, senior adviseur
drs. L. (Luc) Boot, coördinerend/specialistisch adviseur (gedetacheerd bij de Rli van 15-3-2017 tot 1-9-2017, in dienst per 1-9-2017)
dr. M.E. (Mirjan) Bouwman, coördinerend/specialistisch adviseur
A.M.H. (Anita) Bruines BA, adviseur
dr. N.W.M. (Nicole) van Buren, coördinerend/specialistisch adviseur
dr. ir. L.M. (Lianne) Doeswijk, plv. secretaris, coördinerend/specialistisch adviseur (tot 1-10-2017)
dr. L.B.J. (Lianne) van Duinen, coördinerend/specialistisch adviseur
drs. W. (Willeke) Eikmans, medewerker advisering (extern gedetacheerd van 1-1-2017 tot 31-12-2017)
M. (Miep) Eisner, communicatieadviseur
M.L. (Mirjam) van Gameren, medewerker advisering
ir. F.W. (Folmer) de Haan, plv. directeur bedrijfsvoering, coördinerend/specialistisch adviseur
ir. H. (Hannah) Koutstaal, coördinerend/specialistisch adviseur
C. (Cora) Kulk, coördinator bedrijfsvoering
drs. M.R.P. (Michiel) Ooms MSc, senior adviseur
ir. Y.M. (Yvette) Oostendorp, coördinerend/specialistisch adviseur
S. (Stefan) Overklift Vaupel Kleijn, medewerker advisering
dr. ir. E.C. (Erik) Schmieman, plv. directeur bedrijfsvoering, coördinerend/specialistisch adviseur (tot 1-6-2017)
M.T.Ch. (Monique) van Staden, managementondersteuner
drs. B.N.S.M. (Bart) Swanenvleugel, plv. secretaris, coördinerend/specialistisch adviseur (vanaf 1-9-2017)
J. (Jonneke) Thijssen, adviseur bedrijfsvoering (extern gedetacheerd van 1-1-2017 tot 31-12-2017)
ir. B.B.W. (Bart) Thorborg, senior adviseur
A. (Anneke) Verschoor, medewerker advisering
C.I.A. (Katja) de Vries BC, medewerker advisering
A.H. (Ton) Wagenveld, adviseur
dr. B. (Bas) Waterhout, senior adviseur
ir. D.K. (Douwe) Wielenga, coördinerend/specialistisch adviseur
dr. Th.C. (Tim) Zwanikken, coördinerend/specialistisch adviseur (vanaf 1-9-2017)

Colofon

Tekstredactie

Annemieke Diekman

Grafisch ontwerp

Jenneke Drupsteen Grafische vormgeving

Publicatie Rli 2018

Mei 2018